

OBJEVENÍ FRESK

B
1266

597

AMKU V JINDŘICHOVĚ HRADCI

VYPRÁVIL

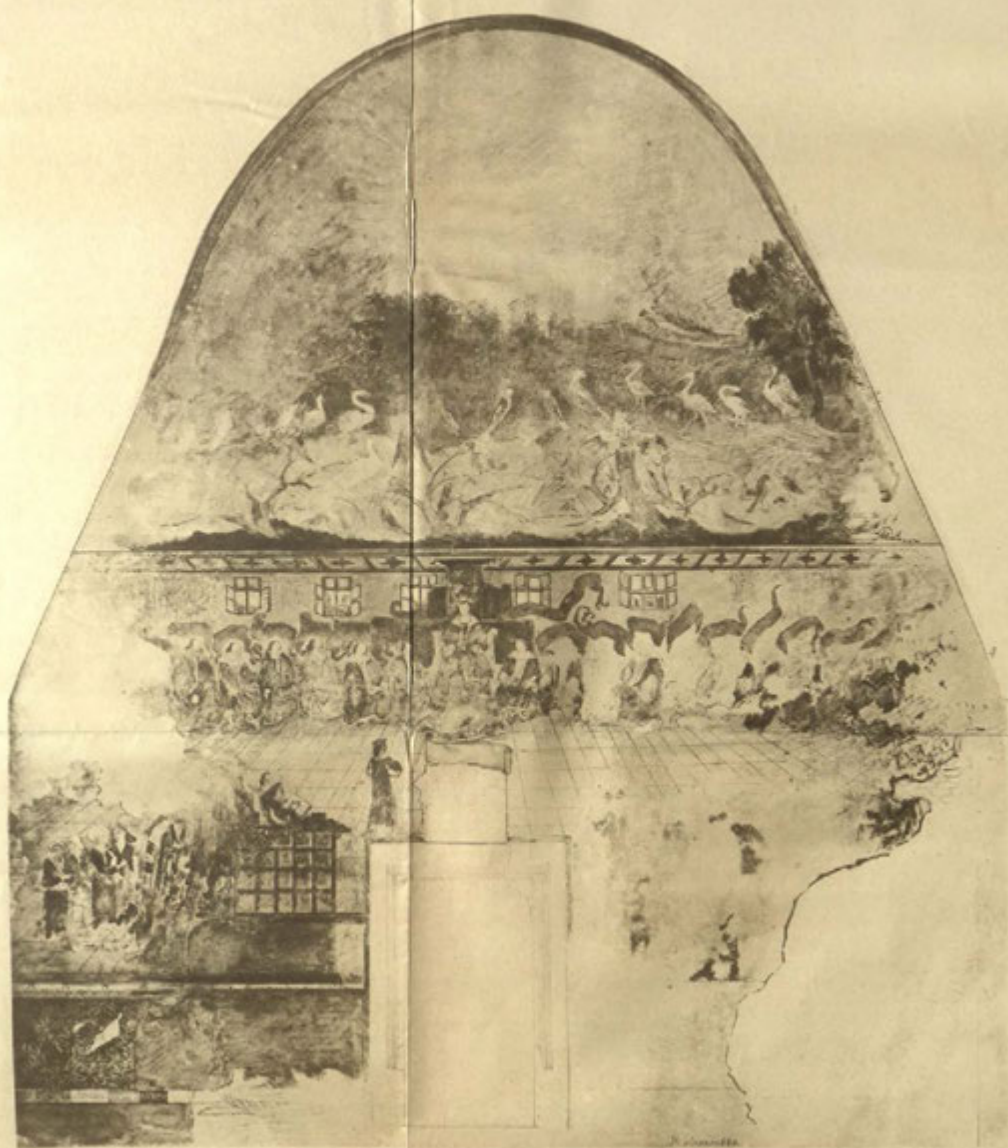
DR. KAREL JIČINSKÝ.

(TISTENO JAKOŽTO RUKOPIŠ)

B. 1266.

V JINDŘICHOVĚ HRADCI.
NÁKLADEM VLASTNÍM. — TISK A. LANDERASA SYNA.
1889.

Kněhkupec
FRANZ KRAUS

OBJEVENÍ FRESK

NA

ZÁMKU V JINDŘICHOVĚ HRADCI

VYPRÁVUJE

DR. KAREL JIČÍNSKÝ.

(TIŠTĚNO JAKOŽTO RUKOPIS.)

№ 1266

V JINDŘICHOVĚ HRADCI.
NÁKLADEM VLASTNÍM. — TISK A. LANDFRASA SYNA.
1882.

„Habent sua fata libelli“ — praví klasik. Tohoto pravdivého výroku doklady poskytují nám příběhy a události každého věku v nejrozličnějších způsobech. Výrok ten však platí o památkách kterékoliv výtvaru právě tak, jak o památkách písemnosti, jakož četníci o freskách, v roku 1877 ode mne v zámku Jindřicha-Hradeckém objevených obšírněji vypravovati hodlám.

Mám úmysl vypravovati příběh objevení a ve všeobecnou známost uvedení měrou prostou a nelíčenou, tak jak nám všednost toho co se a jak se událo, slova prostořeká v ústa klade. Spojímť medle s takovou prostořekou mluvou význam hluboký, nebo dokáží, od jakých náhod u nás v Čechách — (snad také jinde!) — závisí někdy zachování drahocenných památek archaeologie a umění, jak prapodivně, bohužel! častokráte bývá nakládáno s nimi, jak si nevědomost a nešetrnost k starobylostem často krutě zahrává s ostatky naší dávnověké kultury, jak se musíme někdy diviti tomu, že vůbec mohly vzdorovati všem útokům hlouposti a šosáctví, jak někdy divná ba i komická náhoda tomu chce, že se někdo najednou vyskytne, který vzkřikne: ejhle! tuť památka starobylého umění! atd.

Jedná se o popisování starobylé malby na obmítce, která, majíc po celý čas svého bytí nejpodivnější osudy, byvši valně porouchána a nade všechno popsání zanedbána, z úplna a na dobro k zapomenutí přišla. Jest to asi tak, jako kdyby děcko sochu Přátelovu do rukou dostavše, s ní si staletí hrávalo, jí při tom ruky, nohy, hlavy, otlučením zbavilo, posléze odhodilo. Tu někde v smetí nalezený trup opět dlouhá léta za pouhý divně kulatý kámen považován a sem tam okutálen, konečně jako drahocenný torso zaslouženého uznání dojde. Avšak objevení našich Hradeckých fresk má také stránku komickou v sobě. Jakýsi skřítek z archaeologického podsvětí natropil si šašky s tímto světem, nadělal si z něho bláznů a dokázal, kolik smrtelníků muselo se nachoditi mimo nich, než našli co nebylo nikdy schováno, a uviděli, co se nikdy neskrývalo.

Objevíti něco, co jest něčím zastřeno, třeba malbou jinou, čalounem, hustým prachem neb čadem, k tomu arcíť patří obezřelost a náhoda už složitější; ale neobjeviti nebo neviděti něco co leží na stěně, na bíledni, co jest sice poprášeno a zvětráním poroucháno, ale nikoliv zastřeno neb zničeno; neviděti obrysy a postavy, které přece patrně a docela zřetelně na mne již století dolu ze stěny pohlížejí a které, jsou-li již jednou objeveny s nepopíratelnou zřetelností a jasností od každého poznány býti musí, jako věc, která se samo sebou rozumí, toť i divně i komické.

Do dnešního dne musím se diviti tomu, že ty fresky žádný přede mnou neviděl, a dnes ještě musím se smáti, spomenuli-li sobě přátele, který před freskami stojí, za hlavu

se popadnul, řka: „Jsem 40 let stár, stokrát jsem tu stál, a na ty fleky se díval jakožto student a uličník, jakožto mladý a jakožto dospělý muž, nikdy jsem nic neviděl, a dnes?! — vždyť nemohou být ty figury zřetelnější než jsou! —“

Avšak nepředstíhejme vypravování, nýbrž popisujeme v tomto jednom příkladu příběhy tolikerých nejdůležitějších archaeologických objevů jak se v prostém našem národě přechásto dějí.

Narodil jsem se na veleslavném našem hradě Karlovtýnském, kde otec můj jakožto řídící úředník tehdejšího panství půl věku strávil. Celé své odchování obdržel jsem tu, a prázdniny gymnasiální i částečně universitní jsem prožyl uvnitř těchto starobylých památných zdí. Kdybych i nebyl chtěl, musel se mi vlouditi do útrob duše ruch archaeologie, tento posvátný skoro mystický nádech, jehož stíží popisujeme, jelikož v něm promíchané stopy vlastenectví, historie, estetiky, báchorství a romantiky nacházíme.

Znalť jsem na Karlově Týně každý kámen, na němž jsme si děti hrávali, každý strom, po němž jsme se šplhali, každou skalku, která pro svou strmost a nepřístupnost mi podnes strachu nahání, spomenuli-li si, že jsem na ní co kluk sedával a píšťalky z hezu vyřezával, znalť jsem všechny vykře na vysokých střeších, které nám byly tím vítanější. Čím nebezpečněji bylo k nim se dostat, všechna cimbuří, výklenky, koutečky, neřku-li kaple, sály a síně i s předměty v nich se nacházejícími.

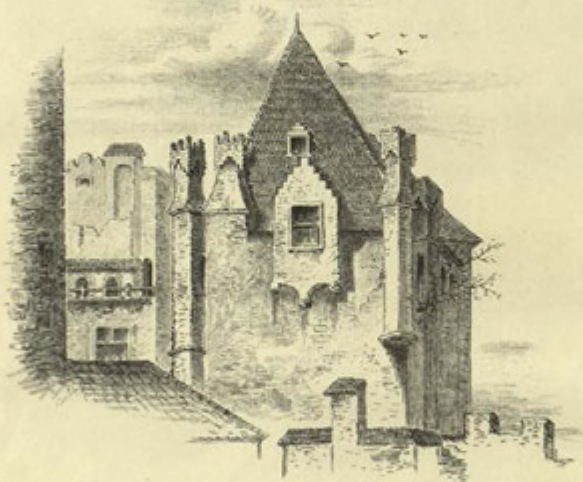
Jakž to div, když pak jsem jako dospělý muž na každý starobylý zámek neb na jeho zříceniny pohlízel jako na starého přítele, arcť na takového, který mi pro svou dávnověkost vždy jakýsi velebný respekt naháněl. Podnes, kdykoli mne osud okolo starého zámku vede, nemohu se zdržeti abych jej neprolezl. třeba by tam něčeho znamenitého nebylo.

S takovými pojmy i dojmy dostal jsem se nejprv jakožto vychovatel hrabat Černínův s touže rodinou na jich statek a starožitný zámek v Jindřichově Hradci.

Není zde místa, abych popisoval celý zámek, tolik však musím říci a podotknouti, že patří mezi nejrozsáhlejší a nejznamenitější naší vlasti. Jmenoval bych jej hned po Karlovu Týnu, avšak rovněž mezi ty, které od našich archaeologů jsou nejméně navštěvovány; pročež jest také zámek Jindřichov-Hradecký od nich nejméně proskoumán a znamenitostí jeho jsou následkem toho skoro neznámé. A přece (na tomto místě to veřejně vyslovuji a prosím, aby to každý slyšel, jenž v sobě archaeologickou žilku cítí) — chová tento zámek ve svých jednotlivých částkách takové pro historii naší vlasti důležité památky že by mnohý jiný zámek neb majitel neb proskoumatel jeho nadělal hřmotu a rámusu kdyby snad jen jednou neb druhou znamenitostí našeho zámku honositi se mohl.

Jest to skutečně divná věc! a přichází mi to, jako kdyby i na poli vědeckém rekláma a švindl také měly svého dábelského podílu, jako v ostatním lidském obchodě. Povážíme-li, že se někdy s jednou objevenou znamenitostí nadělá hluku, z kteréž objevil slávy, knihkupec peněz, a naleziště pověstí nabývá, musíme se diviti, že zase na jiném místě se stane, že se s úplným mlčením setkává místo, kde jest těch znamenitostí tučet. Pomyslím-li na to, co to stálo povídání, popisování, nalehání, než se mi podařilo na moje vrstevníky učené i neučené účinkovati. a jen poněkud pozornost jejich obrátiti na náš zámek v té neb oné části, musím vyznati se, že se toho až lekám; pročež bojím se aby ta památnost, kterou v tomto spisku popisovati hodlám, se mnou na dobro a na věky věků neumřela, a honem jí aspoň papíru svěřím; papír pak nechť vyčká klidně a trpělivě svou dobu, až se snad jednou po čase nějaké té božské jiskře zlíbí vjeti jako blesk do leckteré archaeologické lebky a rozpáliti tam horlivost pro památnost, ježto já zde směle jednu z nejpřednějších naší vlasti jmenuji.

Ch. 1.

Author's Engraving.

Čtyry leta jsou již naše fresky objeveny, čtyry leta již vypravuji o tom každému, kdo mi vůbec naslouchati chce, čtyry leta prosím, aby se lidé šli na to dívatí, čtyry leta káži, že jsme o jednu pamětihodnost v Čechách bohatší — avšak čtyry leta slyší se o tom i náruživější, učenější archaeologové, aby v tomtéž okamžiku na to opět v naivní nedbalosti zapoměli. — «Habent sua fata!»

Na severozápadní straně zámku Jindřicha-Hradeckého stojí věžité stavení patrně gotického slohu. Podávám zevnější jeho podobu i půdorys jeho (obr. 1 a 2). Půdorys má podobu čtverce, jehož strana obnáší 7 metrů. Uvnitř nacházejí se jen dvě prostory a sice v přízemí jedna prostranná, vysoko sklenutá kuchyně s otevřeným mohutným krbem a takže velikánským pláštěm pro kouř. V této kuchyni vařivala se dříve tak zvaná sladká kaše z krupice a mléka a perníkem sypaná, kterouž paní Perchta z Lichtensteina, rozená slečna z Hradce a dcera proslaveného domu pánů z Hradce, později pak jmenovaná «bílá paní» pro chudý lid vařivati nařídila. Nadace, jakouž k tomu účelu chudinu Hradeckou obdařila, nachází se podnes v platnosti, arcit proměněna v peněžitý dar.

Kouř a dým z této kuchyně ucházel čtyřmi pěkně gotickými a na čtyřech rozích čtvercového stavení rozestavenými komíny do povětří. Nad touto kuchyní v hořejším patře nachází se komnata téže velikosti. Později bude nutno, abychom tuto komnatu ještě jednou zevrub popsali. Zatím však ukazují k oboum prvním našim vyobrazením i půdorys, i zevnější pohled představuje nám tuto nyní tak zajímavou a svými starožitnými freskami proslulou jizbu.

Vkročíme-li dveřmi (b, obr. 2) v ní octneme se ve vysoké sklenuté prostora. Klenutí tvoří jednoduchý kříž. Klenební stěny však, vystupující ze čtverečné pudice, rychle k sobě nahnuvše se, ve výšce asi 10 metrů od podlahy v jeden bod, označený závěrečným kamenem se setkají.

Na podlaze jsou ve čtyřech koutech čtyry čtverhranné neveliké otvory, vedoucí z dolejší kuchyně a udělané patrně k tomu účelu, aby sem kouř z kuchyně vniknouti mohl. Tyto otvory byly udělány mnohem později a nikoliv původně, nejsou také v nižádném spojení s prvotním účelem, ke kterému jizba ta určena byla, nýbrž udělány jsou teprv tenkrát, když tato jizba svému původnímu účelu sloužit přestala, a když barbarský věk ji v udírnu proměnil. neboť na dvou protějších stěnách ve výši asi 3 metrů jsou položeny dva trámy po celé jedné straně, na kterých rozvěšeny byly uzeniny. Stěny jizby i ty trámy jsou silně začazené, jen s tím rozdílem, že ze stěn čad na mnoze odpadal a původní půdu opět odkryl, kdežto jsou trámy do dnes naskrz černé.

V jednom koutě (a, obr. 2) býval také hrubě postavený a taktéž později tam vystavěný vlašský komín, jehož kouř zvláštním komínem odcházel. Nač tento komín sloužil, nedá se s určitostí říci, a nezáleží také mnoho na tom, jen tolik budiž podotknuto, že jedna zeď o kterou se plášť komína opírali měl (a, obr. 2) z cihel vystavěna beze vší vazby s hlavní stěnou o ni jen opřena byla, tak že se bez porouchání hlavní stěny odstraniti dala. Tolik jest jisté, že tu jizbu v pozdější době skutečně v udírnu proměnili. Protože působením kouře a čadu mnohé barvy na stěnách lučebně se proměnily a pak buď i s čadem na prsto odpadaly a v nívě přišly, buďší proměňivše se v černou skvrnu, jisté od původní kresby pocházející obrysy zanechaly, vypadá to arcit, jakoby člověk se díval na chaos rozmanitých skvrn.

Když jsem se před lety ponejprv dostal do Hradce a prohlédl si také tuto jizbu, řekli mi, to že bývalá udírna. Já tomu rád uvěřil, jelikož zevnější a povšechný pohled tomu nasvědčoval. Na jedné stěně byly v jedné řadě černé ostře vyznačené skvrny, o kterých říkali, že jsou to skvrny pocházející od toho, jak šunky v řadě jedna vedle druhé k stěně přilehající, tu visely.

Slovo: »šunky« šlo tradici od jedněch úst k druhým, od táty na syna, od jednoho zámeckého řídícího k druhému, a takto zachovala naše udrna svou uzanou pověst i s humoristickou štafáží mnohá století až do našich dnův. Kterýkoliv cizinec, vzácný neb nevzácný, vysoce urozený či nic vstoupil se svým ciceronem, klíčником neb snad provázen jsa samým panem vrchním neb jiným zřízcenem panským v tuto místnost, mohl slyšeti stereotypní slova: »Zde bývala udrna, pane! — tu vidíte ještě, jak visívaly po stěnách šunky.« — Jak se později dočteme, nebyly tyto šunky nic jiného, nežli stužky na nápisy (Spruchband) nad hlavami vedle sebe sedících postav. — Ubozí bohatří staročeští! kdybyste vy se domnívali toho, že ze stužek, ježto nad vašimi hlavami malíř namaloval, udělala fantasie samé šunky, to byste se byli as staletí oblizovali, snášejiče Tantalova muka.

Avšak i pro mne, přicházejícího občas do Hradce byla udrna udrnou, a šunka šunkou, až do té doby, co jsem, dokonav vychovatelskou svou úlohu v domě hraběcím, blahosklonnou přízní panujícího pana hraběte Černína dosazen byl za hospodářského říditele panství Jindřicho-Hradeckého, do hradu samého. Bylo to roku 1875.

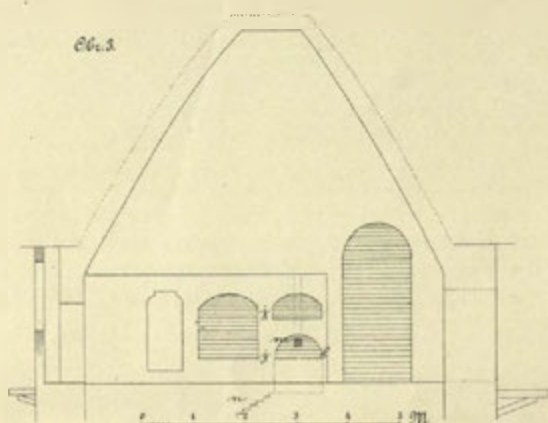
Byla mi dána tím příležitost, celý zámek ve všech částech bedlivě a pilně proskoumati. Nebude žádného diviti, řeknu-li, že mne naše udrna volky nevolky, ač jsem na začátku sám nevěděl proč, nejvíce poutala a dráždila. Bylo to jistě tím, že se celá výstavnost nechtěla s tak prosaickým účelem dobře srovnávat. Jest pravda, že ty čtyry komíny a pak v tom rohu kde byl přistaven později vlašský krb, ještě pátý komín, ukazovaly na jakousi kuchyňskou a podřízenou úlohu, avšak byly jsou vystavěny takovou lepotou gotických forem, že se pozná patrně, že je stavitel upotřebil k zvláštnímu vyznamenání celé budovy. Vstupíme-li do jizby, jest nám nápadně vysoké klenutí, obzvláště výšvihlost jeho, jemný řez žeber, vytesaných ze žulového kamene a dovednost závěrečného kamene, na kterém vidíme pětistou růží, erbovní to znamení pánů z Hradce. Dveře, jimiž se dnes do jizby vchází jsou u *b* (obr. 2); tyto však nebyvaly tu ode dávna, nýbrž jsou prolomeny do zdě mnohem později a sice tenkrát, když přestala býti tato jizba tím, k čemu původně byla určena; původní a vlastní vchod do ní jsou dveře u *c* (obr. 2). Tyto dveře mají krásné ze žuly vytesané veřeje. Jak z půdorysu lze viděti, byl tento hlavní a jediný vchod později, snad v téže době (asi v polovině 17. století) když také dveře *b* byly prolomeny zmařen tím, že se až z gruntu k celému stavení až nahoru přistavěla zeď, *d* (obr. 2) kterouž se docílilo značné zvětšení kuchyně v přzemí.

V hořejším patře pak utvořena tím nepatrná prostora, do níž vede okno *e* (obr. 2) aby ním a dveřmi do jizby světlo mohlo vnikati. Naproti vchodu *b* nacházejí se dvě okna, jedno hlavní (viz obr. 2 *f*) výstupkovité a nad ním značně menší. U *g* (obr. 2) — vidíme zazděný balkon, který, jak lze souditi z jeho šířky a z velikosti pozůstalého pěkně i vkusně tesaného ramenáče (Kragstein) *h* (obr. 2) býval veliký i prostorný. Konečně *i*, *j*, *k* (obr. 2) jsou výklenky do samé tloušti zdě vzděné. U *j* (obr. 2 a 3) nacházejí se dva takové výklenky nad sebou, hořejší menší a dolejší něco málo větší.

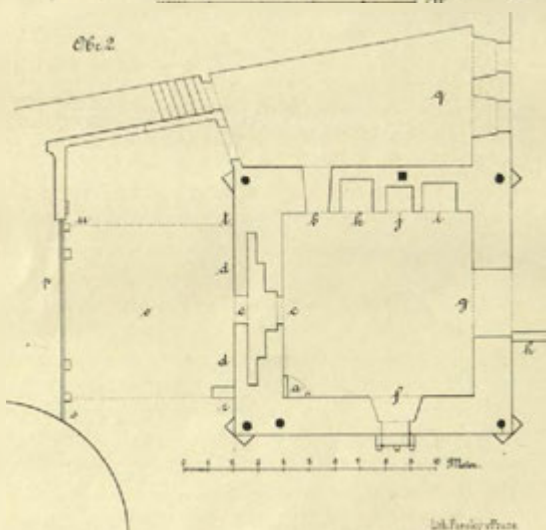
Tento dolejší (viz obr. 3, *j*) není uzavřítý, nýbrž vede přímo na schody do níže v patru položených síní, které podle úpravy a úspšobilosti jistě jen k žalářům pro vznešenější vězně sloužívaly. Nemohu si jinak věc vysvětliti, než že věžňové v dolejších žalářích přechovávaní přes ty schody k výslechu vedení bývali, a pak stojíce na nejhořejším stupni, kde jest přestávka, vyčnívali hlavou a poprsím přes otvor jmenovaného výklenku, tak že mohli viděti a slyšeti do vnitra jizby, jsouce z jizby též až po prsa vidění a při výslechu slyšení.

Ob. 3.

Ob. 2.

Nad prvním schodem asi $1\frac{1}{2}$ metru z výši nachází se malé okénko (*m* obr. 3), nevedoucí však ven na bílý den, nýbrž do komínovitého v tloušti zdě vzhůru vedoucího, a pod střechou bez komínu končícího se kanálu, který patrně měl úlohu, aby dolejší síně, které jak se domnívám, žaláře bývaly, provětrával. Ostatní výklenky sloužily bez pochyby pro skříňe, truhly a pokladnice, v kterých i drahocenné listiny, i poklady v penězích neb v klenotech se přechovávaly.

Výklenek (*j*, obr. 3) byl do dnes veskrz zazděn. Já zeď vlastní rukou rozbouřil, při čemž jsem zbytky a třísky jakési skříňe našel. Třísky měly zvenčí červený nátěr, ostatek však byly na dobro zpuchřelé; v jedné vězel ohnutý a rezovatý hřebík.

Sluší ještě vysvětliti účel dveří *c* (obr. 2), o nichž jsem se zmínil, že bývaly hlavními, ba také jedinými, kterými se do jizby vcházívало, o kterých však by zůstávalo hádankou, kudy se mohl člověk dostat ke dveřím a do jizby, poněvadž vedou ve značné výšce asi 14 metrů nad hladinou země ven na uzounké nádvoří *o*, (obr. 2). Hádanka se nám vysvětlí brzy tím, řekneme-li, že na zdi pode dveřmi na protější stěně hlavního zámeckého stavení *p*, (obr. 2) vidíme čtvero ramenáčů, ježto ukazují patrně na bývalý bezpečný dřevěný a (jak tehdy v obyčeji bývalo) krytý most, přes nějž se z hlavního zámeckého stavení chodívало do jizby. Tomu nasvědčuje mezi jiným i to, že na hlavním zámeckém stavení vidíme i chodbu i dveře, jimiž se vystupovalo ven na most. Přístavek *q* (obr. 2), jehož na půdorysu ještě vidíme, pochází z mnohem pozdější doby, jakož i chodba a stupínky k němu vedoucí. Vše to přistavěno tenkrát, když dřevěný most stržen, zídka *d* z dola až na horu přistavena, a dveře *b* (obr. 2) prolomeny byly. Z toho vidíme také, že naše věžovitě stavení stálo o samotě, nejsouc žádným jiným stavením obklopeno, že tvořilo takorba vyčnívající část zámku a že mělo význam jaksi k obecenstvu a k veřejnosti obrácený, nebo když se ze zámku přes most chodilo dveřmi *c* (obr. 2) do něj, mohlo se přímo přes jizbu jíti až na balkon ven, z něhož byl rozhled na město pod ním ležící. Tento balkon nebyl zajisté udělán pro vyhlídku neb pro dobrý vzduch, snad hradním dámám na rozkoš, nýbrž měl úlohu dojista mnohem vážnější. Zkrátka, povážil jsem-li vše co zde o tomto stavení napsáno, muselo mi býti brzy na bledni, že to nebyla žádná udírna, nýbrž naopak, že máme před sebou stavení větší důležitosti.

Od té doby přechoasto jsem se vykradl ze svého kanceláře, vyšel jsem si do udírný prohlížel každý kamínek a kroutil hlavou, přemýšlel, hádal, až tu najednou — bylo to v letě roku 1877 — mi jakási jiskra rozsvítila v hlavě světlo. Bylo to v neděli odpůldne, svítilo slunce. Já své milené choti nabídnul jíti se mnou do udírný, jelikož z okna překrásná vyhlídka přes město a vůkolí se vyskytuje.

Při té příležitosti sdělil jsem jí své pochybnosti o této udírně a prohodil jsem mínění, že naopak tato jizba mohla býti dříve *skvostnou, parádní komnatou*, netuše, jak pravdivě jsem tenkrát hádal. Prohlíželi jsme spolu právě stěnu nad dveřmi *c* (obr. 2).

Tu najednou mnou to trhlo, přistoupil jsem blíže k stěně, pravím: »Pohleď, ženo, zde se rozbihají čáry zrovna jak vidíváme na starodávních obrazech falešnou perspektivou malovanou kamenou dlažbu a již-jíž mi to nedalo pokoje, dívám se okem předtuchou jakousi nabroušeným dále vzhůru, an tu spatřím docela jasně a zřetelně pět vymalovaných vedle sebe postavených, rozložitých oken, a už se nedívám dále, nýbrž hlasem sanguinickou letorou zaostřeným zvolám: »Přísám Bůh! před námi obraz, freska!« — Ten byl okamžik objevení Jindřicho-Hradeckých fresk.

Jsemť na konci s vypravováním této šťastné nahodilosti, čili — abych tak řekl — této hry jakéhosi dobrého genia archaeologie, nebo, byv jednou na dobré stopě, nebylo to více žádným kumštem a žádným stěstím najítí celek, když toho kousek byl objeven, nýbrž nastala mi zpytatelská práce a proskoumání celé komnaty po malbách a jejich významu.

Především rozhrčily se mi samy sebou ty pověstné archaeologické Jindřichovo-Hradecké šunky. Rovná řada jejich ukazovala patrně k tomu, že jsou zde vyobrazeny postavy, na jejichžto hlavách nacházejí se buď čepice nebo kápí, jenžto od malíře stylisováním poněkud přehnány jsou. Hledajíce po figurách pod těmi šunkami bytí majících, udála se ta skutečně skoro nepochopitelná ba komická věc, že přes všechny skvrny a na vzdor špíně na stěnách, nyní, když již se vědělo, že něco před námi jest vyobrazeno, tyto hledané figury docela zřetelně a pohodlně rozeznati lze. Tu seděli ti velicí naši zeměpáni jeden vedle druhého v jejich slavnostních řízech koukali se na nás, na všechno to smrtelné pokolení, které blýbým okem na tento zástup se dívaje, na místě staročeských bohatýrů po staletí nevidělo než prosaické šunky.

Ještě než jsem celý obraz zevrub proskoumal, ustálil se u mne s velikou určitostí úsudek, že máme před sebou vyobrazené zasedání staročeského zemského sněmu, a že ty pověstné šunky nejsou ničímž jiným než kuklemi, ježto dle našeho starého práva páni na soudu přísedící na hlavách mítí museli. Mýlil jsem se, ne sice v prvnějším ale v poslednějším domnění, nebo pozdějším skoumáním vyšlo na jevo, že domnělé kukle nejsou než stužky s nápisy (Spruchband), jichžto každá postava jednu nad hlavou měla.

Pan předseda tohoto slavného zasedání i s pány přísedícími pousmáli se asi radostně nade mnou, jsouce konečně po staletém čekání zbaveni toho kulinářského přítěží nad hlavami svými, a odměnili mne přebohatě tím, že mi našeptali: *Jen se podívej vůkol sebe: celá tato komnata, od nejvyššího kořejška až dolu k podlaže, na všech čtyřech stěnách i na stropě jest polychromovaná, to jest, malbami rozličnými pokryta.* Bohužel! a ještě bohužel! že největší část těchto maleb následkem zvětrání malty jest *na dobro zničena!*

Nůže, kdož pak nám ale vysvětlí okolnost jinou, zvláštní, a sice tu, že náš proslavený archaeolog *Vocel*, můj láskavý bohužel! brzy zesnulý příznivec a přítel, byv zde v roce 1857, prohlížeje tenkrát také tuto naši komnatu svým vytříbeným a učeným okem, neviděl praničeho nic?! —

Kdo nám vysvětlí okolnost, že malíř Scheibl, pobýv u nás několik týhodnů, bera sobě kopii i z naší komnaty, ničeho neviděl; byl tu Bubák a maloval, byl tu Maloch a Heber, bylo tu umělců, archaeologů, učenců, místopisců a jiných z kterýchžto poslednějších jmenuji jen pátera Klaudiuse, a důstojného pana kanovníka a spisovatele archaeologie Kori-ho, probdávších celý život v Hradci a na zámku, a neviděl z nich žádný nic!? —

Jiní opět, opojati snad víc než zapotřebí starobylou slávou hradu, jenžto se honosívali tím, že znají celý zámek zevrub, chodívali stokrát do komnaty a neviděli ničeho než . . . .! — *«Habent sua fata!»* —

Žádný at mi nezazlí pronéstí také drobet přitřpělé slovo a oprávněnou hanu, vypravují-li dále, že, když jsem hned po objevení našich fresk tuto vzácnou a vroucí novinu svým nejbližším kruhům zvěstoval, — žádný na mé slovo nic nedal, pronesl snad chladně: *«Ah!»* a dost, — již-jíž na to byl zapomněl. Poněvadž mi povinnosti mého hospodářského úřadu nepopřály mnoho času ztráviti v této věci, vybidnul jsem jiné síly k tomu schopné, a žádal, aby se dáleším skoumáním a kopírováním fresk jako konečně popisováním jich zanášeli. Avšak nepodařilo se mi ani jediného člověčka pro věc zahřáti

a protože mezi tím moje povinnosti na mne nečekaly, nýbrž nalehavou mou práci i můj čas vyžadovaly, uběhlo mezi tím drahně času, ba několik let, než se v tom něco stalo. Mnoho, snad nejvíce k tomu přispělo i to, že jest objevení nezkruté věci povahy dobrodružné, pročež mnozí nechtěli pro všechno připustiti, že by mohl mítí někdo mladší pro starožitnosti vybranějším oko než oni, jenž půl století tu na místě sídlíce, vše lépe věděti se domýšleli, než nováček přiběhlík. Tito pomijeli tuto novinu úplně mlčením a pohrdajícím čelem naivnosti mé se usklebli. Velmi dlouho to trvalo než se přiznali, že tam na stěně skutečně malba se nachází a že ta jizba udivnou nebývala. Tak se stalo, že se mi dlouho nechtělo podařiti něčeho pro zachování starých maleb domoci se.

Všemu tomu však učiněn jest konec blahodárností vysoce urozeného pana majitele statku, který vykázav potřebné prostředky, v dalším proskoumání pokračovati kázal. Ihned jsem psal do Prahy dobrému svému příteli a proslulému umělci v tomto odboru, panu Bedřichovi Wachsmannovi, aby co nejdřív mne k účelu uměleckého proskoumání maleb na delší čas navštívil, a aby rovněž za slovo vzatého malíře pana Petra Maixnera s sebou vzíti chtěl. Tak se stalo. Sotva se roznesla po městě zpráva, že přijedou umělci skoumat jakési staré stěnomalby v zámku objevené, jako bleskem se rozlítla mezi lidem pro tu věc zase taková horlivost, která tvoříc pravý opak prvější ospalosti a netečnosti, zaběhla opět do jiných, často komických krajností. Neboť putovaly takofka deputace do komnaty, nejen aby viděly, nýbrž aby také něco objevily, a nebylo skvrny a kanky, mazu a kazu ve stěně, který nemusel něčím býti, brzy hlavou, brzy patou, brzy nosem, brzy šosem atd. Ostatně měj si to stránku jakou si chtělo, vše sloužilo k lepšímu v známost uvedení a k pevnější památce věci samé, tak že se nemusíme obávat, že vědomost o tomto drahocenném pokladu starožitnosti opět zanikne.

Jakmile Wachsmann a Maixner se dostavili, dali jsme se nejprv do čistění stěn, a začali jsme se stěnou c (obr. 2), kde jsme pozorovali, že se nachází nejhlavnější a nejzajímavější část našich maleb. Jak z hlavního vyobrazení viděti lze, jest celá tato stěna asi tam kde se klenba začíná nahýbati, ve dvě části rozdělena. Dolejší představuje nám jakousi velikou síň, v které se obdívá právě jakési slavnostní a důležité zasedání. V pozadí vidíme pod ornamentickým pruhem, naznačujícím zdobný strop té síně pět otevřených oken, zaskleněných kulatými tabulkami, každým oknem vidíme ven do krajiny, která jemnými konturami stromů a stavení jest naznačena.

Mezi třetím a čtvrtým oknem (počítaje od levice k pravici divákově) stojí trůn potažený žlutým brokátem, na kterém stopy kvítkování ještě rozeznáš. (Upozorňuji čtenáře na titulní obraz díla Všehrdova: »O deskách zemských«, jemuž jest náš obraz nápadně podoben.) Na zvláštním křesle sedí předseda tohoto zasedání, pod baldachinem na vyvýšeném stupňovitém místě. Za jeho hlavou a rovněž za trůnem vine se nápisní stužka. K nohous jeho sedí druhá postava (náměstek), drže hůl v rukou na stupních k trůnu, na kterých jest rozložený červený koberec, bílým kožíškem premovaný. Stužka nápisní leží jemu k nohous. O této stužce ještě později promluvíme. Po pravici předsedové lze zřetelně rozeznati šestero sedících postav a po levici jich deset. Šest těchto poslednějších jen ztíží rozeznáš; jsouť skorem docela neznatelný.

Avšak nejkrásnější z nich prozrazuje přece tolik, že rozeznáváme kutnu domini-kána i s kapucí. Všickni ostatní mají roucho stejného kroje. Jest to dlouhá říza z brokátové látky čili ze zlatohavu v rozličných barvách, rozeznáváme bílou, černou, červenou, žlutou a modrou barvu, předsedící má žluté roucho. Roucho jest řasnaté, široké, o širokých a volných rukávech, na bedrách leží široký límec z kožešiny a taktéž jest celý ostatní okrajek

roucha kolikolem kožešinou lemovaný, na prsou jest roucho široko rozevřeno, tak že lze viděti košili (vlastně spodní roucho). Tato košile jest bílá a moc vystřižená, čímž zůstávají krk a hořejší část prsou obnaženy. Na hlavách nemají naše figury žádnou příkrývku, nad nimi však má každá svou nápisní stužku. První přisedlíci po levici trůnu, jehož stužka by pokryla nepřiměřeně levé křídlo trůnu, má ji o něco výše až přes čtvrté okno vedoucí. Jako předseda, držíž skorem všichni ruce o kolena opřeny, vyjma místopředsedu, kterýž drže hůl v obou pěstech, ruce svoje před prsy má. Nejjasněji lze rozeznati předsedu, místopředsedu a osobu první po levici; ostatní osoby jsou méně zřetelné.

Vlasy čelní vidíme přistřiženy, jak humor našeho prostého lidu říkává — podle rendlíku, ostatně mají ty osoby dlouhé vlasy, jenžto v kadeřích na límec dopadávají. U prostřed síně a lícemi obrácen k předsedovi, stojí postava v černém dlouhém rouchu, na dlouhovlasé hlavě má biret a okolo krku široký bílý límec. Rukávy jsou široké a pod paží rozevřeny. Postava ta patrně něco veleváženému shromáždění přednáší, a veškeri ji naslouchají. Dále v levo od diváků jest katedra pro pisáře a úředníky. Jest dřevěná a mřížovitá; uvnitř rozeznáváme tři sedící osoby, roucha jejich jsou skoro jako ono právě popsaného řečníka. První osoba sedí přímo u pulpitu, na kterém rozevřené knihy leží; v jedné z nich, kterou má před sebou a v níž si rukou ukazuje, právě něco čítá. Mnoho nás noukaly písmenka v rozevřené knize naznačené; mysleli jsme že se něčeho dočteme, avšak nazmar, ukázalo se že jsou to jen naznačující tečky. Ještě dále na levo a až do rohu obrazu nachází se skupina šesti neb sedmi osob; jsou to čtyry nádherně oděné dámy a dvě neb tři mužské postavy, z nichž jedna v šarlatovém oděvu. Tato celá skupina byla dříve zakryta onou výše zmíněnou zdí vláského krbu čili komínu. Teprv později nařídil jsem — v oprávněném domnění, že malba za tou zdí až do rohu pokračuje — aby se odstranila, poněvadž bez vazby k hlavní stěně přilnula; tím odstraněním objevila se nadřechená skupina, která byvši v zákrytu za zdí a chráněna od narážení čadu, zachovala se nejlépe ze všech.

Pod obrazem až k podlaze, do výše asi 1 metru vidíme jakožto zakončení celé malby čalounovité malování, na žluté půdě černý veliko-kvítkovaný vzor, nahoře k obrazu s přemovaným lemem, dole k podlaze s bílým třepením. Avšak jen za jmenovanou zdí zachovalo se malování v této neporušenosti; kde zdí kryto nebylo, setřeno všecko až na nepatrné zbytky a na (červené) podmalování. V pravo ode dveří (počítaje od čtenáře) nacházela se též bohatá a živá skupina figur, protože však velkým oknem *f* (obr. 2) až sem zaslehlávalo povětrí, zvětřala tato část tak, že nelze ničeho více rozeznati. Velmi zajímavý jest zbytek malby na samém kraji odpadající malty po pravé straně se nacházející. Má přepodivný na jakýsi nástroj upamatující obrys a krvobarevný koloryt.

Dveře, jejichžto veřeje jsou jak již dříve, velmi vkusně a ostře tesány, mají na hořejším trámci přitesanou lištu, ježto sloužívala za konsolku pro památní desku bezprostředně nade dveřmi v zeď vpuštěnou. Nůže — středisko a jádro celého objevu, nápis, který by nás šmahem poučil o předmětu, o století, o letopočtu, tato nejhlavnější věc: deska památní — ta tam! — Kdy byla odundána? Kam se dostala? Kde asi až do dneška v zapomenutí leží? — Kdož nám na to dá odpověď?!

Bílá paní Jindřicho-Hradecká, jsi-li předce pravdou, chceš-li si zasloužiti svou strašidelnou pověst, udělej se užitečnou a pověz nám co bylo psáno na té desce?! — Snad ji barbarská ruka zedníkovou rozkazem barbarského zřízence v některém barbarském století popadla a pakliže se nedostávalo kamene někam, kudy chodíme snad stokrát denně zazdila. Však možná také jiná věc, o které se později ještě zmíníme.

Tato freska musela druhdy ve své velikoleposti učiniti dojem unášející a uchvacující. Množství figur, důležitost představeného výjevu, který očividně a bez odporu s jakýmsi důležitým momentem domácí naší historie úzce souvisí, pestré barvy a nádhera celého vřkolu vyvyšují tento obraz na stupeň důstojnosti, který zaujímají tak zvané historické obrazy našeho věku užívající proslavené pověsti. Než se k vyhledávání toho, co as náš obraz představuje obrátíme, zajímá nás věděti, kdo as a kdy tuto stěnu (a následkem také celou ostatní komnatu) uměním svým tak nádherně okrášlil.

Oděv i kroj veškerých postav ukazuje zřejmě k druhé polovici *patnáctého* století, výrok to, s kterým i Wachsmann i Maixner s veškerou určitostí souhlasí. Výzradně v tomto ohledu jsou stylisované konce nápisních stužek, široké vzadu rozpárané rukávy, pak ženské řízy a čepce a zobákovité střevíce.

Co se malířské školy dotýče, zdá se mi býti velmi záhadné, které z nich by se technika obrazu přičítati měla. Kdežto hebkost a kulatost kontur, měkkost řasování a jakási lepest barev ukazuje na Vlacha, jsou ony čtyry ženské postavy na levé straně bez pochyby ze školy německé. Přejeme sobě, aby nějaký znalec k nám na prozkum těch i jiných otázek, které za příčinou vlastní nezkušenosti a neuččenosti rozhodnouti s to nejsme, zavítati a o této důležité věci nás poučiti chtěl. Tolik tvrditi mohu sám, že to byl mistr prvního stupně a nikoliv hudlař, jenž tuto a ostatní malby zhotovil.

Přeskoda, že náš zdejší, ostatek velmi bohatý archiv, z něhož nás historiograf Palacký s velikou důležitostí a uznalostí čerpal a který sám jej jedním z nejbohatších naší vlasti nazýval, právě v tomto věku, tedy od roku 1450—1500, v kterém čase Menhardt, Oldřich a Jindřich z Hradce zde panovali, s nížádným materiálem vykázati se nemůže. Vzal snad za své v bouřích onoho času, byl snad odtud odněšen, nebo zničen, anebo leží snad někde do dnes uchován? Kdož by o tom cos kloudného tvrditi chtěl!?

Již svrchu jsem se blíže zmínil výklenků (i, j, k, obr. 2), v kterých bezpochyby drahocenný písemný materiál uschován byl, které však za našich dnův bohužel dávná století již jsou prázdné. Kdežto o veškerých pozdějších stavbách na zámku Jindřichohradeckém předsevzatých chováme v archivu písemného materiálu až do nejdrobnějších zpráv hojnost, nezbyvá nám o těchto předmětech nic než domnění a hádání. Přijde nyní na to uhodnouti, co asi tento obraz představuje? —

Avšak budiž ještě před tím dovoleno, popsati v krátkosti obraz druhý nad zmíněným se nacházející a až do nejhořejšího konce oblouku sáhající. Děje se to za tou příčinou, protože se zdá býti s tímto dolejšíím v jakémsi styku a v jakési souvislosti. Vidíme před sebou rozsáhlou krajinu. Jednotlivosti její jsou zvětráním bohužel tak dalece setřeny, že nezbylo než podmalování. V popředí táhne se přes celý obraz od jednoho rohu k druhému široký pruh světlobarevného skaliska, před kterým z travnaté paty vyčnívají tři pařezy s rozloženými větvemi. Na větvích a na skalisku vidíme množství nejrozličnějšího sem tam stejně rozestaveného ptactva. Obrysy jsou mistrné, jemňoučké a jednotlivé skupinky půvabné. Za tím skaliskem pokračuje krajina, nějaké louce nebo bažiny se podobající (?) a po té procházejí se jiní ptáci, obzvláště čápi (mezi nimi jeden tokající), volavky a podobní. Jsouť taktéž malebné krásy.

Mezi ptactvem nacházíme následující druhy: sůvu (na pařezu sedící), vlaštovku, dudka, šplhavce, sýkorku, drozda, trsofítku, holuba, dva dravé ptáky, jeřába, tetřeva, hejla, bílého páva, labut, husu, kachnu a mnohé jiné dílem neznatelné, dílem snad také idealisované ptáky. Nad krajinou rozpíná se obloha; v pravo i v levo jsou ještě stopy dvou předmětů nebo postav červenavé barvitosti, nedá se však jejich podoba zjistiti. Leží

na snadě, ze se oba tyto obrazy k sobě vztahují; tento sněm lidí, onen sněm zvířat označující, myslím, že se k sobě mají jako alegorie k historickému skutku. Staročeská literatura chová dva plody didaktického básnictví pod názvem: «Nová Rada» a pak «Rada zvířat k člověku», které by s naším zde právě popsáním obrazem mohly býti v jakési souvislosti. Prvníjší báseň podobá se didaktické epopěe, pochází od Smila Flašky z Pardubic, jest složena r. 1395 a mohla býti v čase, v němž obrazy malovány jsou prostonárodní. Líčí se v ní jak zvířata, byvše králem lvem k společnému sněmu vyzvána, dávají a to každé zvíře o sobě dle své přirozené povahy a (sit venia verbo) dle své letory dobrou radu, jakby se král-pán v svém panování k poddaným chovati měl. Druhá báseň jest původu pozdějšího (snad z druhé polovice 15. století) a spisovatele neznámého. Člověk pustí se do rozhovoru se zvířaty (s čtvernožci i ptáky), kterážto jemu dle své povahy rozličná dobrá a mravokárná naučení dávají.

Nezdá se mi, že by tento obraz měl nedotýčný a pouze ornamentální účel, nýbrž klonil bych se raději k tomu výkladu, dle kterého by se takorka ze stanoviska morální filosofie na klid a smír v přírodě a zejména ve zvířectvu panující ukazovalo a člověku naučení dalo: hleďte si toho příkladu, smířte se vespolek, máte-li co různého mezi sebou, vizte, že vám Bůh v přírodě obrazem míru mezi zvířaty naučení dává, abyste sobě vyhověli. Pak-li tomu tak, jak později vyložití míním, že nám dolejší obraz představuje konec politického zápasu a konečné narovnání pře v České zemi po téměř celé století zuřící, znamenal by náš sněm zvířat alegoricky takorka korunování namahavého díla a dovršení dlouho kýženého míru.

Komu dějiny vzdělání našeho národa jsou jen povrch známy, nerozmyslí se ani okamžik, neboť jest při prvním pohledu na obraz vše na bíledni; pročez místo dlouhých výkladů stůj zde úryvek z Všehrdova díla o právech a soudech i o deskách země České (vydání Hankovo 1841 na str. 12 a 13): »Na welikém a najznamenitějším sůdu zemském najprwé w majestátu swém přede všemi a nade všemi seděti má český král, pod JKM^{sti} úředníci najwyšší, kteříž z práwa beze všech odporów w tom sůdu od staradawná sú sedati a sedati mají: Najwyšší purkrabie, najwyšší komorník, najwyšší sudí králowstwíe českého. (To psáno w III. dskách Ondřejowých. F. 8.) A ti takto a tiemto řádem sedají: Najprwé najwyšší purkrabie pod nohami na stupniech majestátu KM^{sti} sedá a wstane-li kdy s majestátu swého král a s sůdu odejde, móż na miesto králowské najwyšší purkrabie wsesti, než zpráwce kdyžby byl řádně ode wší země přijat, tehdy již ten na miestě JM^{sti} sedá a purkrabie na swém miestě, jakož prwé powědieno jest. Tak Gifík z Kunstatu, sa zpráwci učiněn od slawné paměti Ladislawa uherského a českého krále a od země přijat na miestě JM^{sti} sedal jest, a Zděnek z Šternberka a z Konopiště najwyšší purkrabie pod ním na prwé ukázaném miestě. U majestátu JKM^{sti} po lewé ruce sedá najwyšší komorník, podlé něho najwyšší sudí. Najwyšší pak pisař králowstwíe českého, ten při úřednicích menších na stolici, kteréž kathedra říekají, kde sú dsky, býwá. To ač nikdež psáno není, ale zachowáwaným obyčejem a drženiem starodawním se prowadzi. Po těch třech úřednicích má sedati *dwanácte panów*, mužów k tomu hodných a na cti zachowalých, a ti za těmito pány úředníky někteří po lewé, a někteří s druhé strany po prawé ruce JKM^{sti} sedati mají. Po paních má sedati *osm osob z wladyk*, také hodných, na cti zachowalých, z kterýchžto osmí čtyřie po lewé straně za pány a čtyřie po prawé sedati mají. Najwyšší sudí má pod sebú swého miestosudieho a řečníka. Najwyšší pisař také má na miestě swém pisaře wětšieho, kterýž dsky wětšie i pisaře menšie, zprawuje, a jíného pisaře menšieho, kterýž dsky menšie píše. Úředníci menší se dskami všemi starými i nowými mají na stolici, kteréž kathedra latině říekají, býti.«

Dále taktéž začátek zřízení zemského krále Vladislava z r. 1500: Za právo jest, kterak w saudu zemském sedají.

»Najprwé král JMst má seděti na duostojenství stolice své w saudu zemském; a mezi nohami JMstí najvyšší purkrabie Pražský, a po prawé ruce královské pan z Rožmberka, kterýžby w saudě seděl a podlé něho najvyšší hofmistr zemský. A na lewé straně královské má seděti najvyšší komorník zemský, podlé něho najvyšší sudí zemský, a potom najvyšší kanclér zemský. A potom na obojí straně mají páni po létech sedati, jakož obecní nález w sobě to šfe ukazuje. A osm z vládyk, kteříž sedají w tom saudu, po každé straně po čtyřech, a také po starších sedati mají. Než kdyžby král JMst w saudu nesešel, aneb ráčil wstáti aneb odjíti, tehdy purkrabie Pražský na místě JMstí sedati má.

Najprwé co se osazení saudu zemského dotýče a waynosuow panských a vládyckých nálezkuow, to takto wypowiedáme a na wěčné časy za právo ustanowujeme: aby wždycky, kdyžby se koliwěk nám anebo budúcím našim králóm českým saud zemský osaditi událo, w takowém saudě aby byli napřed posazeni úředníci, kteříž z práwa při saudu zemském seděti mají, totižto najvyšší purkrabie Pražský, najvyšší komorník a najvyšší sudí králowstwíe českého; a k tomu dwanáct osob z pánuow, mužuw k tomu hodných a na cti zachowalých, kteřížby od nás aneb od budúcích našich k takowému saudu vybráni byli.

Nalezli wuobec za právo; když ten saud tak osazen bude, tehdy najvyšší písař zemský s menšími úředníky má na katedře býti se dskami s swědomiemi i se všemi potřebami, kdožby co w nich zapsáno jměl ke swému saudu a při. A kdyžby kdo při swú wedl, mají mu všecko darmo čísti. Než kdyby pře newedl, chtěl-liby sobě co kázati čísti. má od toho platiti jako jiní. A pan písař zemský nemá z katedry odcházeti, dokudžby páni a vládyky saudu newzdali.

Těmito citáty vysvětluje se obraz sám sebou. Představuje nám beze všeho odporu *»saud zemský«*.

Shoda jest i do podrobnosti úplná. Staročeské zemské právo předpisuje k úplnému zasedání přítomnost 25 osob, z nichžto připadá na pozadí pouze 24, jelikož nejvyšší písař na katedře místo své má.

Na našem obrazu počítáme v pozadí 18 osob, avšak zbývá nám počítaje dle rozměrů na obraze daných v pravém (pro čtenáře) koutě ještě místo na dvě osoby, a v levém koutě na čtyry, které arcit buď odpadáním malty, buď bouráním zdě dokázati se nemohou, ale předpokládat se musejí. Tot dá počet opravdu 24 osob. Velice jest toho litovati, že skupina osob v pravo od dveří, představující původy a pohnané (žalobníky a žalované) jichž půhony právě při soudu na denním pořádku se nacházejí, pak svědky a ostatní příslušníky, kteří za šranky státi a čekati museli, až se jejich věc provolá — až na nepatrné stopy jest zničená.

Jaké to bohaté studium pro kroje, pro fysiognomie atd., nám tím uniká! Jest zde jen jedna skupina, která dle zemského práva na zemském soudu místa nemá, totiž skupina čtyř vznešených paní, v pravém rohu obrazu představených. Ponecháme si naše mínění o nich později ještě pronéstí.

Dosavadní pojednání o našem nálezu v zámku Hradeckém stačí k tomu, že s dostatek provedeno to, co na začátku tohoto spisku se tvrdilo, totiž že objevení fresk směle a bez všetečné vypínavosti může se porovnávat s objevením kterékoli z nejznamenitějších starobylostí a znamenitostí našeho království. Vyobrazení staročeského soudu zemského a ilustrace k starobylé básni jest ze stanoviska malířského čili výtvarného umění téměř tak

důležitý předmět, jako ta která písemní památka sama. V Hradci ponejprv vidíme autentické vyobrazení zemského soudu, musím tedy Bohu skládati díky, že tento obraz ještě před úplným zahynutím nárazem povětrnosti a dlouhého věku, kterého zahynutí dalek není, pro pamět lidskou a pro historii naší kultury, zejména našeho vlasteneckého umění, takou divnou náhodou zachován jest. Ještě za tou příčinou jest náš objev znamenitý a důležitý, že nám představuje předmět *světského* obsahu, neboť při veliké hojnosti maleb na obmítce obsahu *náboženského* jest naše domácí umění velmi chudé na malby obsahu nenáboženského.

Víme-li již, co obraz představuje, bude nás zajímati vyskoumati, zdali se k některému konkrétnímu výstupu v naší historii vztahuje, anebo že jen všeobecný význam má. Já se kloním k poslednímu výkladu. To následovně: Výrokem znalců jsme vázáni hledati v našich dějinách v druhé polovině patnáctého století. Vímeť rovněž, že dle staročeského řízení zemského mezi zemským sněmem a mezi zemským soudem přísný rozdíl nebýval. Mnohá ryze politická záležitost na soudu jest rozhodnuta a naopak mnohá právníká na sněmu. Přisnosti moderního našeho rozlišování a právníckého rozklubnutí nelze užívatí ve veřejných záležitostech našich praotců. Jest nám tedy uloženo i české sněmy z druhé polovice patnáctého století vzíti na přetřes, zda-li snad ten neb onen z nich sám o sobě mívá významu pro Hradec neb pro některého pána z Hradce. Shledáme skutečně, že v nadzmiňené době odbývány jsou v Hradci tři sjezdy Pánů českých, ze kterých dva byly skutečné zemské sněmy v politickém slova smyslu. Jest na snadě, aby člověk náš obraz s památkou na některý z těchto tří sjezdů spojil.

První z těchto sjezdů odbýván zde r. 1447 (od 21. září až do 7. října). Jednalo se o vyslání velkolepého poselství k císaři Fridrichovi, aby vydal Čechům mladistvého Ladislava. Než se páni k tomu sněmem v Praze odbývaným určení do Vídně vydali, dali sobě slovo, a sešli se ještě jednou v Hradci k zvláštní poradě, nebyvše k tomu vyzvání žádným jiným nežli panem Menhartem z Hradce. Tato porada nemůže se nazvati sněmem. neměla ani oficielního ani veřejného významu, nýbrž nebyla než soukromá úmluva po přátelsku.

Druhý skutečný zemský sněm byl zde odbýván roku 1449. Víme z dějin naší vlasti, že obě strany, strana aristokratická (jmenovaná Strakonická) i strana více demokratická (tak zvaná Poděbradská) dlouholetými třenicemi, válkami a jinými nehodami uondány, rády k prostřednictví starého pána Mikuláše Trčky na Lipnici svolily k tomu, aby se o mír vyjednávalo. Poděbradští sešli se v Pelhřimově a Strakoničti v Hradci u pana Oldřicha z Hradce. Vyjednáváno mezi nimi skrze poselství od 1. do 10. dubna, Míru však dosáhnouti se nepodařilo; s nepořízenou rozešli se pánové, odkládajíce vše na jiný sněm. Oni uzavřeli toliko příměří, během kterého pan Oldřich z Hradce a Jiří z Poděbrad vespolek veškeré vzešlé rozepře napravovati měli.

Třetí sněm odbýván v Hradci roku 1467. Bylť veliké důležitosti pro dobro zemské, nebo měl býti zde ukončen tuhý spor, kterýž vedli páni s králem o svobody své. Král vyslal ze své strany nejohravnější své přívržence neb jak dnešního dne říkáme nejvybroušenější diplomaty, knížete Kunráta Černého Olešnického, biskupa Tasa Olomúckého, nejvyššího komorníka Jindřicha z Michalovic, Zdeňka Kostku z Postupic, Viléma mladšího z Rabí, kancléře Prokopa z Rabšteina; také císař i papežský legát Rudolf vyslali své posly. Z druhé strany sešli se téměř veškerí údové jednoty panské. Dosud všecky okolností tohoto sněmu ukazovaly by k tomu, že na památku důležitého a památného toho sjezdu náš obraz byl zhotoven, kdyby tomu nebylo na závadě, že pro horkokrevnost pana Zdeňka ze Šternberka nejen beze všeho narovnání páni se rozešli, ba, že mysl jejich byla mnohem rozechvěnější než před tím. Bylo by ale směšné, postavití pomník pro

nezdařenou věc, pročez myslím, že ani tento poslední, ani jeden z obou dříve jmenovaných sjezdů za touže příčinou zde vyobrazen není.

Ještě sluší připomenouti, jak Palacký vypravuje, že po celé téměř patnácté století a zvláště v posledním jeho desetiletí stěžováno si na nebezpečí v cestování za příčinou hojných poválečů po krčmách, kteří v nedostatku služeb vojenských živili se násilím a loupežím. Proto vydána jsou nová nařízení proti pychu a zlodějstvu a pak nařízeno sněmem r. 1494 v Praze odbývaným, aby v království častější tak zvané krajské sjezdy se držely, na kterých aby mezi sousedními pány v kraji o bezpečnost veřejnou jednáno, a o zachování veřejné jistoty pečováno bylo.

Jak známo, ustanovení jsou za příčinou snadnějšího provedení těchto nařízení popravci (Kreisgerichtshalter), kterým dána jest moc a právo neobmezené, zejména také právo popravky. Mezi těmi popravci nacházíme též Jindřicha IV., pána na Hradci, a praví se o něm, že bývalo jeho přičiněním v tomto oboru nad jiné čilejší a důraznější, dále že ne jen o nepořádkách zlodějstvím vzešlých na těchto sjezdech pojednáváno, nýbrž že právě v Hradci pánové v kraji Hradeckém sousedící také o jiných zemských potřebách a žádostech se radívali.

Avšak i o těchto pro Hradec snad sebe důležitějších sjezdech nedomníval bych se, že naši malbou na památku měly býti zachovány, protože již víme, že nikoliv sjezdy jakési nebo krajské sněmy, nýbrž zrovna zemský soud předsednictvím královým na obraze se představuje. Obraz vztahuje se k výkonu celého království se dotýkajícího a nemá jenom místní význam.

Zmínil jsem se však blíže těchto schůzí a sjezdů krajských za tou příčinou, že tvrdím, že jim naše komnata sloužila bez pochyby za úřadovnu a zejména za úřadovnu pro úřad popravčí. Tomu nasvědčuje již spojení této soudní síně s žaláři ve vedlejších staveních a níže pod ní položenými, jakož svrchu blíže popsáno jest. Zde odbývaly se výslechy obžalovaných a k soudu pohnaných. Z dolejších žalářů přivedl se zločinec po schodech (n, obr. 3) až k okénku, aniž by bylo zapotřebí vstoupiti do samé síně, zde odbývaly se porady soudců předsednictvím krajského pána popravce a zde vynešeny jsou ortele. Obzvláště k poslednímu účelu sloužil balkon (g, h, obr. 2). Za oných dob nestávalo jiného oznamujícího a platné návštěi dávajícího způsobu, než prohlášení skrze popravčího posla buď na náměstí nebo na jisté k tomu ustanovené tribuně, v našem případě tedy na jmenovaném balkóně.

Přisedící úřadu popravčího vstoupili v slavnostním rouchu v plném počtu ze zámku přes most (r, s, t, u, obr. 2) do soudní síně. Odsouzenec přiveden po naznačených schodech k vyslyšení ortele a úřední posel (komorník? podle staročeského práva) vystoupil oděn jsa svým úředním rouchem a drže žezlo jakožto symbol práva popravčího v rukou, na balkon, provolává hlasem vyvýšeným vynešení soudu tak, aby to až do města slyšáno bylo.

Avšak náš obraz nevztahuje se ani k jedině z jmenovaných a zde vyličených příležitostí, nýbrž k docela jiné:

Náš obraz není ničím jiným, nežli památním vyobrazením dokonání a dohotovení „Zřízení zemského krále Vladislava r. 1500“; on má sloužiti na věčnou paměť v trojím směru, jednou pro dějiny našeho království, jelikož konečným ustanovením zákonitých pravidel i v právníkém i politickém oboru po dlouhotrvajícím zápasu mír na budoucí časy zjednan byl mezi králem, mezi pány a mezi městy, za druhé on zvětňuje památku na ty osobnosti, které v sestavování tohoto zákonníka práci svou sběratelskou, pořádkující

i konečně redakční slynuły, nebo jinak v tom díle zameškány byly a za třetí, on nám představuje ustanovení o tom, v jakém pořádku soud zemský jakožto trest a jádro zemského práva, a jakými osobnostmi na budoucí časy obsazen býti má.

V dílu V. Palackého dějin můžeme se dočísti o tom, v jakých sporech se král s pány a tito opět s městy po celé panování krále Vladislava II. až do roku 1500 nacházeli. Královská moc sobě přála přivlastniti si vladařská, vůbec některá veřejná práva, kterých zase páni jakožto dosavadní držitelé jich nechťeli se zbaviti; vypravuje nám také dějepisec, že královská vláda neřádně a nesprávně práva vykonávala, připouštějíc nebo průchodu přejíc všelijakým nepořádkům v řízení těchto práv vzešlým. Právě Jindřich z Hradce, který tenkrát od roku 1453 až do roku 1507 na Hradci byl pánem, prokázal se býti urputným a energickým protivníkem přechmatů královské strany a tím horlivým zastancem stavu panského; častější sjezdy pánů v Hradci odhývané a věci tam pojednané dokazují, že panoval na zámku Hradeckém živý politický a královské samovůli ne valně příznivý ruch (viz Palacký n. u. m., strana 370, 371, 372). Uvidíme také později, že měl král opozici Jindřichovu za moc povážlivou, že tedy raději s jeho stranou a s ostatními pány přívrženci vyjednával a posléze jim uložil, aby sami práva zemská dle listin na Karlštejně uchovaných sestavili a v jednu knihu seřadili. Ale také s městy muselo o zemská práva vyjednávati se. Neboť i šlechta osobovala sobě veškerou zákonodárnou moc v zemi naprosto a výhradně (Palacký, n. u. m., str. 423), hlas třetí stavu městského měl jen tam slyšán býti, kdež se dotýkalo městských věcí zvláště, do věcí zemských a do záležitostí veškerého národu vůbec neměl vkládati se více.

Zkrátka téměř 30 let trvaly spory mezi jmenovanými faktory politickými, až konečně obapolně vyjednávaní dospělo k narovnání takovému, že ustanovena jest komise 17 členů, jímž uloženo pátrati v deskách, listinách a ústních tradicích a vyjmouti z nich co se práv zemských dotýče a co od starodávna v zemi české plativalo a sestaviti toto všecko v jednu knihu, která jak již podotknuto, v červenci r. 1500 tiskem vyšla.

Stav městský, ačkoli se vynasnažil seč síly jeho byly, přece novým tímto zřízením zemským mnoho nezískal. Jak to bývá vždy, bylo i tenkrát, strana mocnější — toť strana šlechtická tenkrát — konečně rozhodla a ostatním stranám diktovala. Avšak nejen na sněmech nýbrž také na poli literárním polemisovalo o právech zemských dost. Dějiny naše nám jmenují dva muže, jenž byvše v tom soupeři každý ze svého stanoviska věci se zastával. Strany měst, to jest strany více demokratické zastával se Victorin Koneš ze Všehrd, strany aristokratické zase vládka Albrecht Rendl z Aušavy. Vímeť o Všehrdě, že v tomtéž čase co nadřečená komise v archivech zemských (v Karlštejně) pátrala, zatím arcidílo své: o právech, soudech a dskách v smyslu městům příznivém sepisoval, a téměř v tomtéž čase, v kterém zřízení zemské na svět vyšlo také vydal, takorůka na protivu tomuto. Stranu panskou zase bránil Rendl. Bylť rovněž muž v právnické vědě na slovo vzatý, arcitť od Všehrdy šeredně nařknutý. Nejen proto, že byl učeným právníkem a spisovatelem, nýbrž také že byl prokuratorem zemským a slovutným řečníkem, tedy tím co u nás referentem čili zpravodajem říkáme, a že byl od krále do této nadřečené komise k sestavování zřízení zemského jmenován. Jako vždy při takových komisích bývá, že jest hlavním řešitelem úlohy dané vždy jeden z ostatních jmenovaných, tak bylo i zde. Rendl z Aušavy byl hlavním spisovatelem a redaktorem tohoto zákonníka, ostatní buď jen dohlíželi a potvrzovali, nebo konali jen přípravní a pomocné práce, tak že byla-li kniha o právech zemských práce Všehrdova, můžeme tvrditi, že bylo zřízení zemské práce Rendlova. Také z toho stanoviska zdá se nám býti náš obraz jakéhosi významu, takorůka jsouc ukázkou památkou na novo utvrzené moci šlechtické, v jejíž čele stál Jindřich

z Hradce. Že pak v tomto zápasu měl Rendl vynikající účastenství, tvrdil bych, že jest spolu s ostatními hodnotáři vyobrazen. Pak-li tenkrát ještě zemským písařem nebyl, ním se teprv r. 1509 stal, nýbrž jen prokurátorem slul, stál bych na tom, že postava řečníkova u prostřed obrazu se nacházející, a shromážděným pánům referující, nepředstavuje žádného jiného než Rendla z Aušavy.

Ostatní osoby na obrazu představené, aspoň co se dotýče zemských hodnotářů, určití není nesnadné, dlužno toliko věděti, kdo jsou ti, co v té době, když zřízení zemské dokonáno a vydáno, tedy mezi r. 1500 a následujícími lety zaujímali křesla nejvyšších úřadů v Čechách.

Řekne snad mnohý: nač takové namáhání, vždyť má každá osoba na obrazu nápisní stužku nad sebou.

Ano má, ale na stužce ničeho nestojí. Vždyť ani se dychtivost moje a napnutost vylíčiti nedá, když jsem, vida stužky nápisní, prach setíral a čad umýval, abych těm osudným písmenkám přišel na stopu. Bylo však všecko nadarmo! — Divné jest, že právě na stužkách se čad hluboce do malby zažral. Zdá se mi, že byla původní barva stužek přisedivělá, prozrazují to okrajky jejich, které jsem na některých místech našel a při kterých také černé štětcem vyznačené kontury dobře rozeznáš. Ostatek však našel jsem, že některá kazisvětská ruka všechny stužky nějakou náramně pevnou a tlustou tmavočervenou, skoro hnědou fermeží přetřela. Kdy se to asi stalo a proč, snad žádný nerozhodne. Snad to spáchal ten, který také později památní desku zlomyslně odstranil.

Namahal jsem se i silnějšími kyselinami omývati je, však nepodařilo se mi. Posléze jsem je umýval citronem. Ten účinkoval nejlépe na ten červený nátěr, ale při tom se malta i s malbou tolik rozměkla, že by skorem na dobro byla spadla. Stačil však tento pokus přece k důkazu, že na těchto stužkách není psáno ničehož.

Jest to arciť prapodivný skutek a nesnadno k vysvětlení, proč malíř namaloval stužky a nápisů proč nechal?! Kdož ví, co mu v tom překáželo. Jenom na jediné stužce, to na té, která se hned nad památní deskou a pod nejvyšším purkrabím nachází, objevil jsem nápis, rovněž onou červenou fermeží přetřený. Může si každý pomysliti, s jakou rozohněností a opatrností jsme tuto stužku omývali. Byli jsme dva, Maixner a já, žádný nic nemluvil, každý hluboce dýchaje svou částku utíral a čistil. Citronem jsme se nechtěli do toho dát, obávajíc se toho, že bychom také písmenka, která pod fermeží sem tam, kde bezbožný natíratel nákou mezírku neb díрку nechal, vykukovala, utřeli. Byla to v skutku tentalova muka: věděli jsme, že tu uloženo, co by nám celou tu věc šmahem objasnilo a nemohli jsme dojiti cíle. Jen kousky a konečky písmen vidíš, ani jednu písmenku celou neužtíš, následkem čehož také praničehož nepřečteš. — Škoda! Přeskoda! —

Nechtěl by přece ještě nějaký z našich znalců učiniti nový pokus a překonati mou nezručnost v umývání těch starých umouněných pánů a jejich stužek? Stálo by za to, kdyby moje domněnání buď potvrzeno aneb k vůli pravdě na dobro vyvráceno neb poopraveno bylo.

Avšak již ta okolnost, že má každá osoba stužku nápisní nad svou hlavou, dokazuje, že jsou ty obličje *podobizny*! — čímž obrazu na zajímavosti ovšem mnoho přiroste. Porovnáme-li zemský řád s tím, co nám dějepis o hodnotářích z oné doby vypravuje, nebude obtížno říci, která podobizna koho představuje. Na trůnu sedí dle toho král Vladislav sám. Jemu k nohám sedí středisko celého obrazu, totiž tehdejší pán z Hradce, Jindřich IV., toho času již nejvyšší purkrabí. On jest to, který obraz nejen na oslavu vlasteneckých dějin, nýbrž bez odporu také sobě na oslavu malovati kázal. Po pravici králově sedí jeden z pánů z Rožmberka, tenkrát Petr, a vedle toho Vilém z Pernšteina, nejvyšší hofmistr. Po levé

straně králové sedí Jan ze Šelnberka a z Kosti, nejvyšší komorník; vedle něho Zdenko Lev z Rožmitála a z Blatné, nejvyšší sudí; dále Albrecht Kolovrat na Libštejně, nejvyšší kancléř. U prostřed síně pak stojí podle největší pravděpodobnosti Rendl z Aušavy, toho času králův prokurátor. Ostatní přísedící jsou snad oni, kteří králem do nadzmiňené komise zákonodárné byli povoláni. Jsou to Pánové: Půta Švihovský z Risenberka, Jiří Berka z Dubé (jehožto erb na stropě do dnes se dobře rozeznává), Petr z Šternberka a z Leštna, Zdeněk Kostka z Postupic a na Novém hradě; pak vládkové: Václav Solský ze Sulevic, Otík Kamýcký z Tropěc, Jan Dubecký z Dubče, Václav Záruba z Hustířan, Heřman z Vojslavic, Jířík Rinart od Dubu, Vilém Černín z Chudenic, Oldřich Sotaněř z Drahovic, Sigmund z Liběchova a Bohuňěk z Křičova.

Nuže a kdož jsou ony čtyry vznešené dámy, které za kathedrou v skupině stojí? — Nevím; připomínám však, že měl Jindřich čtyry manželky: Alžbětu ze Šternberka, Anežku z Cimburka a Továčova, Majdalenu hraběnkou z Gleichenů, konečně Annu, kněžnu z Münsterberku. Tuším, že není pochybnosti, že je Jindřich na památku do koutečka vymalovati kázal, ačkoli k soudu zemskému nepatří.

Tolik o stěně na které se nejhlavnější obraz nachází, a kde malba poměrně nejvíce se zachovala.

Ostatní stěny vyjma stěnu (f obr. 2) jsou tolik porouchány, že krom některých trosek malby, ničehož nenajdeš. Proskoumali jsme celou plochu s hůry dolu, a cokoli se za zřetelný a souvislý obrys objevilo, kopírováním jsme si zachovali.

Vypravujeme tedy nejdříve o stěně g (obr. 2). Bylať taktéž vodorovným pruhem ve dvě rozdělena. V hořejším až do oblouku sahajícím obrazu našli jsme skupení stavení snad jakési město, z něhož dnes nevidíme než sem tam nějakou střechu, neb okno nebo věžité stavení. Z obou stran obrazu poznáme dvě velké obrovské postavy, na každé straně jednu. Nelze jich blíže rozeznati.

Jindřich IV. z Hradce býval velikým příznivcem města Jindřichova Hradce, od kterého také i město i zámek jméno své berou. Zámek byl za jeho panování značně zvětšen a všecek přestavován; město pak zdmi obehnáno a taktéž rozšířeno. On byl též zakladatelem kláštera františkánského, jemuž pohodlné místo vykázal, rozlehlé budovy a veliký chrám Páně vystavěl. Možno jest, že měl obraz účel zvětšiti tuto stránku činnosti Jindřichovy, a že tedy představuje město Jindřichův Hradec. Ve výklenku okna (f obr. 2) nacházíme taktéž i v pravo i v levo zbytky malby nějakého kostela, na kterém ještě dobře rozeznáme část presbyteria ku kterému jsou dvě polokruhové kapličky (jakoby románského slohu?) přistaveny, pak taktéž málo vyznačené zbytky hradu, vidíme tu cimbuří, jednu věž, okna a vysoké zdě. Tvar křesby však neukazuje na skutečnost, nýbrž na idealisovanou kompozici. Snad že se kostel vztahuje na stavbu kláštera a hrad na stavbu našeho hradu? —

Dolejší část stěny jest značně porouchána, a malta na mnohých místech oloupána, přece však zaujímají nás zde objevené zbytky malby opět u větší míře nežli jinde; pročež pozornost čtenářovu a znalce obnově napínati sobě dovolím, protože jsem zde našel způsob vyobrazení, jakýž jsem ještě nikde (kromě na Hoře Kutné) na starobylých malbách neviděl. Celé toto oddělení až k podlaze jest rozděleno na samé čtverce, čili rámce velikosti asi čtverečné stopy, a v každém rámci nachází se miniatuurka. Co se z těch miniaturků zjistiti dalo, zjistili jsme. Poukazují z největšího dílu na drobná domácí zaměstnání.

Vidíme tu jednoho pekaře, jak právě pecen do pece strká, pak vznešenou dámu sedící u okna, posléze jinou ženskou postavu jak sedí ve žlutém (snad dřevěném) loubí,

maje vedle sebe krajáč. Máme toho co litovati, že tyto miniaturky vzaly za své, jaké nám to zřídlo pro studia historie vzdělanosti vůbec a Jindřicho-Hradeckého místopisu zvlášť tím uniklo! —

O významu jejich při veliké skromnosti zbytků nelze se vyjádřiti blíže, a nucena sebe vidím na pouhém popisování přestat.

Stěna *i, j, k*, (obr. 2) utrpěla povětrností tolik, že veškerá malba do konce se setřela. Toliko dosvědčiti můžeme, že byla i zde stěna jako ostatní na dvě části, na jednu hořejší a jednu dolejší průhem rozdělena.

Stěna *f* (obr. 2) konečně, jest ještě dosti dobře zachována. Jest rovněž v dvě rozpoltěná. Hořejší obraz představuje nám velikolepou honbu. Rozlehlá krajina se před námi rozprostírá, dílem lesem pokrytá, dílem otevřená. Přes polovici obrazu táhnou se nastražené lovecké sítě, uvnitř kterých právě panstvo s komonstvem honbu odbývá.

Tento obraz proskoumali jsme dosud jen velmi povrchně, zjistivše toliko předmět a nehlavnější části. Netřeba připomenouti, že v příznivějším počasí nejdříve přistupíme k tomu co možná nejpilněji pokračovati v dalším ohledávání jednotlivostí tohoto obrazu.

Z figur neobjevili jsme více, než tři postavy lovecké a dvě zvířata, totiž jednoho psa honičiho jelena. Za nimi stojí vznešená dáma v loveckém oděvu, něco nad ní pán s naptaženou paží a ještě výše jeden velmi vkusně kreslený panoš, který se chystá dolovenému zvířeti kopí vraziti v bok. Také barvy tohoto obrazu zachovaly se dosti dobře, jako na příklad právě na postavě onoho panoše lze viděti. Není žádné pochybnosti, že při dalším a bedlivém zpytování, otírání a ohledávání nám se ještě jiné scény, obzvláště zvířata a podrobnosti krajiny objeví.

Jaký účel asi tento obraz v zdejší komnatě má, těžko posouditi; avšak i v tomto ohledu podává nám historie výmluvný ukazováček tím, že Jindřich z Hradce byl náruživým lovcem, a že r. 1507 nešťastnou náhodou jedá z lovu domu zemřel. Navrátil se totiž z lovu na blízkou letohrádku „Rozkoše“ odbyvaném domu, někde mezi Malým Radmírovem a Blažejovem jedá na saních při velikém sněhu (bylot to v měsíci lednu) s vrchu dolu zvrátil tak silně, že mu lovecké kopí projelo kyčl a zabodlo se ještě do saní.

Dolejší část stěny taktéž jest co do kresby a do barev velmi dobře zachovaná, avšak nevidíme tu nic jiného než arabesky gotického slohu modré s bílým světlem na červené půdě. Pro ornamentika, jakým jest náš Wachsmann měly tyto okrasy velikou důležitost, já o nich nemohu podotýkati více, než že se potvrzuje to, co jsem již dříve tvrdil, totiž že veškeré malby od mistrovské umělecké ruky jsou vyhotoveny a že srdečně litují, že nám jmeno malířovo ničím zachováno není.

Jestě zbývá říci, že na klenběním stropu v křížovém sklepení čtvery pole tvořícím viděti lze osm erbů, v každém poli po dvou. Nacházejí se podnes v původním svém prachu a ve své špině. Nečistili jsme jich a neoprašovali, neměvše ještě času k tomu, dílem proto, že menší důležitosti se nám býti zdály, dílem že jsme si dosud tak vysoké lešení dělat nedali, abychom až do té výše dosáhli. Neopominu zaříditi, čeho k tomu potřeby bude; zatím toliko oznamuji, že erb pánův z Hradce a pak erb pánů Berků z Dubé dobře rozeznati lze. Ostatní poznati se nám dosud nepodařilo.

Nuže po tomto — jak doufám — dosti zevrubném popisování, vraťme se opět k naší *udírně*, a vyslovme nejen přání, nýbrž tvrzení, že *učenou její pověst* bohda podařilo se nám na dobro a na vždy překonat. Z mlhavosti dýmu, čadu a prachu podařilo se mi vzkřísiti naší komnatu k nové staré slávě. Jest bohužel! pravdou, že to, co jsem objevil, není ničímž než zbytkem, ostatkem, troskou, třískou, kouskem; dým místo ohně, ozvěna

místo hlasu, stín místo předmětu, avšak že mne osud tak pozdě do Hradce zahnal, za to nemohu. lépe tak, než kdybych před stoletím přijda sem, jako moji předchůdcové nemíval očí k vidění.

Dozvěděli jsme se přece tolik, čeho zapotřebí k posouzení věci a zjistili jsme před samým uhasnutím poslední záře na maltě *unikum*, jakého v našich dějinách umění dosud jsme neměli. Toť také něčím, neboť hůře by bývalo, kdyby i poslední jiskerka barvy na stěně byla vymřela, než bych byl do Hradce přišel.

Že však znamenitá naše komnata v Jindřichově Hradci na děle udiřnou nazývána býti nesmí, jest — tuším — na bíledni. Zachovávejtež vrstevníci! památku objevení fresk a tím obohacení města Jindřichova Hradce o zemskou znamenitost tím, že naší komnatu na budoucí časy: *sněmárnou* (Landtagsstube) jmenujete.

Arch. M. J. P. v. J. 1850.

Nejstarší část zámku v Jindřichově Hradci.